

”BYTROMMEN”

Hør sig mig en gang Karl, skal du til karneval siden du er udklædt?
Nej Ludvig, jeg er blevet DBJ medhjælp!
Er det ikke lidt vel sent, jeg troede jernbanen var ophørt for længe siden!
Ja, men det er for at gøre opmærksom på, at Allingebanen har 100års
jubilæum i år, og så at der skal være udstilling den 30. og 31. marts på
stationen i Sandvig!
Nåå, du er blevet plakatsøjle! Jamen så tillykke med forfremmelsen!
Ja, vi skulle jo gerne have rigtig mange til at se udstillingen. Jeg håber
da på, at du kommer Ludvig!

Januar 2013.
Medlemsblad for

Allinge – Sandvig
Byforening

Allinge-Sandvig Byforenings Bestyrelse.

Formand: Anders Koefoed Larsen, Kampeløkken 9, 3770 Allinge, tlf. 56 48 06 17, e-mail: akl@sport.dk

Næstformand: Richardt Bendtsen, Pilegade 22, 3770 Allinge, tlf. 56 48 11 43, e-mail: richardtbandtsen@tdcadsl.dk

Kasserer: Lyng Nielsen, Vestergade 30, 3770 Allinge, tlf. 56 48 13 48, e-mail: the-nielsens@adslhome.dk

Sekretær: Sus Dahl Pedersen, Strandgade 28, Sandvig, 3770 Allinge, tlf. 56 48 18 30, e-mail: susdpedersen@gmail.com

Bestyrelsesmedlem: Flemming Truelsen, Ellekrogen 6, 3770 Allinge, tlf. 56 48 07 03, e-mail: lt-ft@mail.dk

Bestyrelsesmedlem: Susanne Andersen, Havnegade 39, 3770 Allinge, tlf. 20 20 38 98, e-mail: sa@jaettestuen.dk

Bestyrelsesmedlem: Steen Gornitzka, Havnegade 13, Allinge, tlf. 56 48 12 14, e-mail: Granitten@mail.dk

Suppleant: Arne Bech. Pilebroen 12, 3770 Allinge, tlf. 56 48 12 07, e-mail: arnebech@mail.dk.

Suppleant: Henrik Hoffmann, Havnegade 12A, 3770 Allinge, tlf. 30 72 13 19, mail: hoffmannhenrik@live.dk

Tegningerne på for- og bagsiden er tegnet af Willy Frederiksen, Allinge.

Husk også at se vores hjemmeside: www.allinge-sandvig-byforening.dk

Den 23. oktober 2012 var Byforeningen på besøg hos Jesper Reinfeldt i Østermarie. Her ses de ribbede spurvogne, der skal renoveres. Vi vil ved et senere besøg se, hvordan de er kommet til at se ud.

VORES Lokalsamfund.

Vi har i den sidste tid set, mange ”angreb” på vores lokalsamfund. Først var det vores Apotek, der blev truet med nedlæggelse som følge af ændringerne i tilskuddet.

Det næste var en kort meddelelse fra Nordea bank, at de lukker deres afdeling i Allinge den 1. maj 2013.

Det kan og må ikke ske, at vores område i Allinge-Sandvig lidt efter lidt bliver tømt for f.eks. butikker.

Vi må **stå sammen** om det vi har!! Dvs. vi må **handle lokalt**, så vi kan støtte de tilbageværende butikker.

Til gengæld må vi også forvente, at åbningstiderne er således, at alle – også det arbejdende folk – kan komme i butikken mindst 1 gang om ugen. Det betyder, at der bør være en lang åbningsdag eller åbent om lørdagen.

Vi håber også på, at der atter kan komme en bank i vores område. Hvis det er muligt, må vi bakke op om denne – ung som ældre – således at pengene på Nordlandet forbliver i cirkulation som ind og udlån til gavn for vores lokalsamfund.

AKL

..... Klip

Til Allinge – Sandvig Byforening

v/ kasserer Lynge Nielsen

Vestergade 30

3770 Allinge

Foreningens arrangementer 2013.

Lørdag den 16. februar kl. 15.00. Vi fejrer foreningens 40. års jubilæum. (Stiftet 17/1 1973)

Lørdag den 30. marts kl. 10-12. KUN for medlemmer. Udstilling om Allinge banen, der startede for 100 år siden. Sted: **Pension Langebjerg.**

Kl. 14-17. Offentligt åbent.

Søndag den 31. marts kl. 11-16. Offentligt åbent.

Lørdag den 27. april kl. 14.30. Jens Riis Jørgensen tager os med på tur på Allinge Havn.

Lørdag den 4. maj kl. 09. Strandrensning. Mødested Næs Strand og Kongeskærs skolen (kl. 09.15)

Sommerens åbningstider:

Tirsdag den 9. juli kl. 19-21. (Jazz ugen).

Tirsdag den 23. juli kl. 19-21.

Tirsdag den 6. august kl. 19-21.

Programmet for resten af 2013 er endnu ikke udarbejdet.

Kontortider for Allinge Sandvig Byforening på Kærnehuset, 1. sal, Kirkepladsen 2, Allinge

I perioden 1/1 2013 – 31/4 2013.

1. onsdag i måneden kl. 19-21.

2. tirsdag i måneden kl. 19-21.

4. tirsdag i måneden kl. 19-21.

Der er dog lukket på evt. helligdage, samt ved andre arrangementer.
Næste nummer af Bytrommen udkommer til september 2013.

Bornholms Spare- og Lånekasse i Rønne, Allinge afdeling ses til højre i billedet. Overfor ses telefontårnet, der hørte til telefoncentralen, der lå i Kirkegade nr. 1 i perioden 1901-1972.

Her er hele Allinge Spare og Lånekasse. Kirkegade 2.

Allinge Sparekasse!

Det er med stor beklagelse, at vi erfarer, at Nordea, Allinge, lukker den 1. maj 2013.

Her er lidt historie!

1905 – 2013 Bornholms Spare- og Lånekasse i Rønne, filial, senere Sparekassen Bornholm, Allinge afdeling, senere Unibank og Nordea, I 1906 er huset ændret til et 7 fag grundmuret hus. I 1926 rives huset ned og der opføres et 2 etages hus med tag af sortglaserede tegl. Stuetagen indrettet som Sparekasse,

Kontingentet for 2013.

Kontingentet er uændret 150 kr. pr. år. pr. husstand.

Vores regnskab for 2011 viste et mindre underskud, så vi må allerede nu gøre opmærksom på, at vi forventer en lille stigning i året 2014.

Den eneste måde, at dette kan undgås på, er, at vi får flere nye medlemmer. Vi håber derfor på, at du vil arbejde på, at den nedenstående indmeldelsesseddel vil blive benyttet.

Endvidere håber vi på, at I alle sammen vil indbetale Jeres kontingent hurtigst muligt, således at vi undgår alt det arbejde, det er, når vi skal udsende rykkere.

DIN støtte gør det muligt at viderefører foreningens arbejde.

AKL

..... Klip

Indmeldelse i Allinge – Sandvig Byforening.

Navn _____

Fødselsdag og år _____

Adresse _____

Tlf. _____

e-mail adresse _____

Underskrift _____

Adresser på interessante hjemmesider:

(i tilfældig rækkefølge)

Rønne Byforening <http://roennebyforening.dk/>

Rønne Byforening billedarkiv <http://roennebyarkiv.weebly.com/>

Jesper Vang Hansen: <http://www.vang-hansen.dk/>

herunder Bornholm i 1700 tallet:

<http://jespervanghansen.wordpress.com/>

Aneklubben. Her ligger forskellige filer, der kan downloades

<http://www.aneklubben.dk/download-oversigt.htm>

Bornholmske fotografier: <http://www.bornholmphoto.dk/>

Bornholms Historiske Samfund:

<http://www.historisk-samfund-bornholm.dk/>

Hammerfyret: <http://hammerfyr.dk/site/>

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening. <http://www.bslf.dk/>

De Bornholmske museer: <http://www.bornholmsmuseer.dk/>

herunder specielt helleristninger:

<http://www.bornholmsmuseer.dk/helleristninger/index.html>

Humedalshuset, Fyrvej 1-9, Sandvig. <http://www.humledalshuset.dk/>

Aakirkeby Lokalarkiv: <http://www.aakirkeby-lokalarkiv.dk/>

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening: <http://www.bslf.dk/>

Bornholms Natur. Naturstyrelsen:

<http://bornholmsnatur.naturstyrelsen.dk/>

Tejn lokalhistoriske Arkiv: <http://www.tejnborgerforening.dk/tla.htm>

Klemensker Lokalhistoriske arkiv: www.klem-lokalarkiv.dk

Nexø og Omegns Museumsforening: www.nexoemuseum.dk

Her ses Allinge Sparekasse med hovedindgangen fra Kirkegade.

Her hedder banken nu SB – Sparekassen Bornholm. Der er kommet en ikke særlig klædelig indgang fra Kirkepladsen. Tilbygningen er heldigvis atter fjernet, og det pynter på bygningen.

Hammersholm gennem 300 år

Af Jens Riis Jørgensen

Indledning

I forbindelse med fredning af stuehuset til Hammersholm er her en oversigt over det historiske steds brugere og ejere. Ejendommen tilhører i dag staten ved Naturstyrelsen, og bygningerne til gården er beliggende på adressen Langebjergvej 15, matr. nr. 1a, Hammersholms gårds jorder, under Allinge-Sandvig markjorder, Allinge sogn.

Det første navn

”Hammersholm” havde tidligere et andet navn. Sidst i 1600-tallet blev den dyrkede del af Hammershus jorder kaldt Slotsvangen, og omtrent midt i dette større jordstykke blev omkring 1725 opført en firelænget fæstegård kaldt Slotsvangegaard. Undertiden blev den også benævnt Slotsladegaarden, da der egentlig var tale om jord til ladegården på Hammershus Slot. På indersiden af ringmuren omkring slottet er der ruinrester af stalde og avlsbygninger, som tidligere kan have indgået i den landbrugsmæssige del af Hammershus ladegård sammen med indkomne skatter i form af naturalier til anvendelse i husholdningen for kommandant, soldater med videre. Hammersholm er en vigtig del af historien om Hammershus og også historien om Allinge og Sandvig byer. Efterhånden som slottet mistede sin økonomiske og politiske magt, blev en del af indflydelsen søgt holdt i hævd fra landbrugsgården Hammersholm sammen med byerne.

Kronen bortfæstede Hammershus avlsjorder

Efter 1662 blev avlsjorderne til Hammershus slot under navnet Slotsvangen skilt ud som almindelig fæstejord under kronen. Fra 1663 fik guvernør Schrøder fæstebrev på arealet, og fra 1681 blev Slotsvangen fæstet af artillerikaptajn Valdemar Blinck, der også var vicekommandant på Hammershus fra 1682 til 1692. Han og hans hustru ligger begravet under gulvet i Allinge kirke.

Slotsvangens fæstere boede i starten i Sandvig

I 1699 overgik fæstet til avlsbruger Jon Jørgensen i Sandvig, og fra 1714 til 1724 hed fæsteren Niels Hansen (o. 1663-1731). Han var i 1711 ble-

østligst i gårdanlægget med afvalmet tegltag til afløsning for en gammel bindingsværkslænge med portindkørsel, og da de gamle bindingsværkslænger mod vest og syd brændte ned 30. aug. 1917, lod de længerne genopføre i grundmur med tegltag. De nye bygninger blev bredere og lidt kortere, og i store træk er dette billede bevaret til i dag, idet vestre længe dog er blevet forlænget, og østre længe har fået skiftet murværket. Sønnen Hans Jørgen Sommer (1909-1993) overtog brug og proprietærtitel i 1943. Han var gift med Helen K. Mogensen (Månsson), datter af stenhuggerformand og smed Harald Månsson, Hammershusvej 45, Sandvig.

Natur og kultur

Efter 224 års privateje blev Hammersholm i 1968 opkøbt af Staten ved Ministeriet for kulturelle anliggender for at formidle historien om Hammershus. Avlsjorden blev forpagtet af Hans Jørgen Sommer og derpå hans søn Jørgen C. Sommer, der var gift med flyveleder Marianne H. Sommer. Helen og Hans Jørgen Sommer flyttede ned i toldbygningen i Sæne. Miljøministeriet ved Naturstyrelsen forvalter nu områdets natur, landskab og kulturhistorie, som kan opleves med nyligt afdækkede hel-leristningsfelter og Vevst Jensens stolte gamle gård. Gårdens interessante historie er vigtig at få frem.

Luftfoto af Hammersholm omkring 1947.

milla Brigitte Hansen (1864-1931) og solgte i starten større arealer til Hammerværket, turisthoteller og Hammerhavnen. Da han døde tidligt, afhændede enken Hammersholm til stenværket "Hammersholm A/S" i 1898/1904 og flyttede til København, hvor datteren Kamma Thorn kom i tegnelære. Kamma blev som kunstmaler meget optaget af lyset, som hun kendte fra Nordbornholm. Familien kendte familien Hans Hjorth, som havde keramikudsalg og sommerhus ved Hammersøen. Kamma giftede sig med kunstmaleren og keramikeren Axel Salto.

Grønbech på Hammersholm og stenværket "Hammersholm"

Stenhuggervirksomheden "Aktieselskabet Hammersholm" blev drevet af direktør Ernst Vilhelm Petersen fra Kirkepladsen i Allinge, mens jorderne blev drevet af Jørgen Laurentius Grønbech (1849-1943). Senere havde stenværket kontor i Søndergade 7, den tidligere byskrivergård. Jørgen Laurentius Grønbech havde indtil 1881 fødegården Kirkegade 8 i Allinge og fra 1881 til 1899 Østergade 30, senere kaldt "Slagtergaarden". Derpå overtog han den store landbrugsdrift på Hammersholm, som stenværket gav ham endeligt skøde på i 1905. Han var gift med Gunhild Margrethe Kjøller (1840-1914) fra 35. sg. Kjøllegård i Klemensker. Dermed havde han arbejdet sig op fra avlsbruger til proprietær. Da Hammersholms jorder blev fredet i 1906-1907 modtog han 50.000 kr. i erstatning, for at der ikke kunne ske udstykning til beboelse på Hammersholms jorder. Det var navnlig for at stoppe tyskeres opkøb (jf. rygter om et kommende "Neu Berlin" – se P. Haubergs forhandlinger med M. A. Nexø og Gyldendals direktør Peter Nansen i 1906-1907). Datteren og svigersønnen overtog derpå i 1908 Hammersholm, og de gamle blev aftægtsfolk. Da Jørgen Laurentius Grønbechs kone døde, giftede han sig med Eleonora Grønbech (1870-1924), som han flyttede ind hos i Strandvejen 86 i Sandvig. I 1918 overtog han sparekassebogholder H. Møllers otiumvilla fra 1899 i "Mellembyerne", nemlig Strandvejen 49, der senere er blevet kendt som Pension Mary.

Sommer på Hammersholm

Hans Christian Sommer (1879-1950) var søn af proprietær H. P. Sommer (1831-1893) og Christine (1842-1898) på Kåsegård i Ibsker, og ved at gifte sig i 1908 med proprietærdatteren Karen Grønbech (1880-1964) på Hammersholm, som de da fik skøde på, var der igen status af storlandbrug på den hæderkronede gård. De opførte en ny grundmuret lade

vet konstitueret som birkedommer ved Hammershus birk og boede på den østerste gård i Sandvig som nabo til Strandgade 2 og Strandvejen 121. Denne gård blev fjernet helt i slutningen af 1780'erne. Niels Hansen blev gift med Else Poulsdatter Ancher (o. 1666-1747), kort efter at hun var blevet enke efter pastor Hans Langsted, der døde under sin prædiken 24. marts 1687 i Ny Kirke. Hun var datter af landsprovst Poul Ancher (1630-1697). Else og Niels Hansens datter Else Dorothea fik med sin tilkommende mand mulighed for at fortsætte fæstet på Hammersholm.

Storavleren eller storbonden på Hammersholm

Den første januar 1725 overlod Niels Hansen fæstet på Slotsvangen til Wæfst Jensen, også kaldt Vevst Jensen Schou. Han var søn fra Skovgård i Olsker og blev 6. august 1724 gift med Niels Hansens datter Else Dorothea som nævnt ovenfor. Vevst Jensen og Else Dorothea byggede en firelænget gård midt på det store fæstede jordstykke (I flg. M. K. Zahrtmann, Borringholms Historie, 1935). Ved det store udsalg i 1743-45 af de godt 200 bornholmske gårde, som var ejet af eller hjemfaldet til kronen, måtte Vevst Jensen Schou betale 850½ rigsdaler for at blive ejer af Hammersholm, som han da kaldte den, idet flere Allingeboere også var interesserede i at købe den. På Hammers kort 1744-50 ses et firelænget anlæg med længerne liggende som i dag. I haven mod nord er der desuden vist en lille bygning. Endelig er der vist tre udbyggersteder, som senere er fæstehusmandssteder til Hammersholm. Vevst Jensen var en borger med betydning i byerne.

Hammersholm, Slotsvangegården ved Hammershus, i privat eje

Vevst Jensen Schou (1704-1770) drev gården frem til 1763, hvor sønnen sergent Jørgen Johan Wevstsen Schou (1741-1812) tog over som storavler (i flg. mandtallet 1771). Han blev senere benævnt løjtnant ved dragonerne og var 1763 blevet gift med skovriderdatteren Johanne Elisabeth Piil (1744-1811) fra Vestre Pilegård i Klemensker. Efter at have været voldelig mod tjenestefolkene (se retssag i Hammershus Birke-ting/JVH), måtte han afhænde Hammersholm. Den indflydelsesrige familie i Sandvig hjalp ham til et embede som toldbetjent i Hasle, hvor han senest ses som den første politibetjent.

Det blev borger i den "Kgl. Redidencestad Kiøbenhavn" og coffardicaptain "paa Westindien" Hans Pedersen Koefoed (1743-1812), der i 1781

blev ny ejer af Hammershus slots ladegård Hammersholm i følge købekontrakt af 29. juni 1778, underskrevet af søstermanden ”Seigneur” Kreydal i Svaneke, med overtagelse ved midfaste 1781. H. P. Koefoed, som var grosserer og brygger på Christianshavn, havde måske en drøm om et otium på Bornholm, hvor han blev født på Koefoedgård i Østermarie som søn af forpagter, senere købmand i Svaneke, Peder Koefoed (1707-1778) og Margrethe Elisabeth Marcher (1722-1806). Men tingene ændrede sig. Han blev overmåde rig på handel i forbindelse med overfarter til Vestafrika, videre til Vestindien og tilbage til København, og han blev godsejer til Aastrup og Holbæk Ladegaard. I 1784 solgte han Hammersholm til sin lillebror Jørgen Pedersen Koefoed.

Hans Pedersen Koefoed blev hjemmegift 29. dec. 1786 med Marie Bohn salig Jochum Anchers i Nexø (1760-1838). Købmand og fænrík Jochum Herman Ancher i den store Nexø-bygård ved Brogade 8 havde overtaget gården efter sin far i forbindelse med deres bryllup 11. dec. 1776. Han fik en tidlig død 7. maj 1786. Marie Kofoed var datter af købmand Morten Bohn i Rønne og var blot 16 år ved vielsen med Jochum Ancher. Marie fik ét barn med ham, en søn, som også døde i 1786, kun 8 år gammel. Hun havde da alt at vinde ved at gifte sig med H. P. Koefoed, ud over at hun selv havde formue. Hun fik ingen børn med H. P. Koefoed, men arvede penge og godser.

Af sine rige midler forærede hun derfor som enke store summer til gavn for befolkningen på sit og mandens hjemland Bornholm, hvorfor hun blev udnævnt til etatsrådinde. Således støttede hun byggeri i blandt andet Rønne, Nexø, Svaneke, Allinge og Østermarie, unge bornholmere under uddannelse i København som J. N. Madvig, endvidere arbejdsgårde som i Nexø samt for eksempel trængende sømænd og deres enker på Bornholm. Hendes store legat fra 1825 har mange på Bornholm nydt godt af, også Allingeboere, hvorved hun og hendes mand satte sig vigtige spor her.

Koefoed på Hammersholm proprietærgård

Jørgen Pedersen Koefoed (1759-1832) blev gift i 1785 med Elsebeth Kirstine Koefoed (1761-1786), som var datter af A. J. Koefoed, Svaneke. Efter hendes tidlige død giftede han sig igen i 1789 med Elisabeth Sandrine Marie Koefoed (1768-1837), en datter af pastor M. A. Koefoed til Hasle-Rutsker. De var fremsynede og forbedrede Else Dorothea og Vevst Jensens gård, som de overtog med fx karpedamme. De fik snart

egen vandmølle og opnåede privilegier ved kun at skulle betale proprietærskyld. Prins Christian Frederik, den senere Kong Christian VIII, besøgte dem her i 1825 og fandt Jørgen Koefoed ret konservativ. Fra 1830 til hans død i 1832 boede de i Søndergade 4-6 i Allinge, og derefter købte hun et hus i Havnegade ud til Jagtehavnen, mens deres søn Peder Jørgensen Koefoed (1803-1881) i 1830 overtog proprietærgården. Han var i 1821 blevet gift med Margrethe Kirstine Hammer (1798-1869), som senere blev skilt fra ham. Forinden var der igen sket store forbedringer af gården. Han giftede sig senere med Caroline Juliane Funch (f. 1813). De afhændede gården i 1872 og flyttede først til Allinge og siden videre til København.

Vandmøllen ved Hammersholm.

Thorn på Hammersholm

Jens Peter Bidstrup Thorn (1825-1907), søn af A. L. Thorn, 35. sg. i Nylars, købte Hammersholm i 1872. Han var i 1846 blevet gift med Johanne Christiane Thorsen (1830-1864), som var død 8 år inden, han med sønnens hjælp overtog Hammersholm. Tretten år efter købte han Damskegård, Østerlars (100 år senere flyttet til Frilandsmuseet), mens hans søn Johannes Christian Thorn (1861-1899) havde fået skøde på Hammersholm. Johannes Thorn var i 1884 blevet gift med Anine Ka